

РЕЗЮМЕТА

на трудовете на гл. ас. д-р Нели Годорова Тинчева - Георгиева,
представени за участие в конкурс за доцент по направление 2.1 Филология
(лингвистика на текста и анализ н дискурса – английски език), обявен в ДВ бр. 38 от
26.05.2015 г., стр. 57

Представени са 21 труда - 2 монографии, 5 книги и помагала и 14 статии, които представляват разработки в няколко научно-теоретични и тематични полета:

- структура на текста;
- текстови светове и светове на дискурса;
- анализ на контекста;
- политически дискурс;
- дискурс и малапропизми/ бисери;
- текстови и контекстуален анализ на филмови сценарии;
- Лингвистика на текста и нейното преподаване;
- английска граматика и нейното преподаване.

1. Книгата *'Text Structure: A Window into Discourse, Context and Mind'* обединява текст-лингвистичните теми за структурата на текста и езиковото представяне на текстовите светове с темите за световите на дискурса и анализа на контекста. В нея се преразглежда понятието *структура на текста*, като предложеният подход се различава напълно от традиционните, които се концентрират върху организацията на елементи и пасажии с цел постигането на успешни функционални единици, изграждащи цели текстове. За разлика от тези традиционни интерпретации на понятието *структура на текста*, предложената тук книга, първо, представя за първи път концептуално-обусловен когнитивен анализ, който не просто регистрира съществуващите тенденции при изграждането на текстове, но и ги обяснява чрез техния произход и зависимост от всеобщи ментални / образни схеми, контролиращи множество сфери на човешка дейност. Чрез подобен анализ на структурата на текста се намират и отговори на два ключови въпроса – защо тя въобще съществува като когнитивно-езиков феномен и защо съществува точно в този вид. Отговорите на тези въпроси, представени в книгата, поставят човешката текстова дейност в ключова позиция при разбирането и анализа на многообразието от преплитачии се мисловни, езикови и социално-културни дейности.

Корпусът, от който са извлечени приложените примери се фокусира основно върху два жанра - политически речи и филмови сценарии. Изборът на тези жанрове е продиктуван от техния манипулативен потенциал, който ги прави прилагани с много висока честотност при нуждата от текстови контрол върху значителна по численост публика.

Книгата също така предлага обширен критичен мета-лингвистичен поглед към съществуващите стари и нови теоретични подходи за анализ на текста и дискурса, както и към самите теоретични понятия *текст* и *дискурс*. В направения теоретичен и исторически обзор се сравняват и съпоставят основните подходи към обектите на изследване, като целта далеч не е само теориите да бъдат събрани и систематизирани. Като следваща стъпка анализът използва така синтезираните и систематизирани подходи като корпус от теории, към който също се прилага когнитивен анализ. Използването на систематизираните теории като корпус позволява разбирането не само на практическия анализ на структурата на даден текст, но води и до оценка и предефиниране на цялостното академично и теоретично възприятие на лингвистичното понятие *структура на текста*.

В по-общ план, този труд прилага за първи път Теорията на концептуалното сливане към цели текстове и тяхната обща структура. Също така за първи път се прилага и Теорията за концептуалното сливане не само към конкретен обект на изследване, но и паралелно към теориите за този обект. В резултат се разширява и фокусира по-ясно самото понятие *структура на текста* като то се представя като резултат от концептуалното сливане на няколко на брой под-типове структури на текста. При изолирането и диференцирането на тези под-типове се доказва контролиращата функция на образната схема НАЧАЛО-ПЪТ-ЦЕЛ във всички освен един от под-типовете структура на текста. По този начин книгата представя доказателства и в полза на незащитената никога преди това хипотеза на Кинч и ван Дайк относно съществуването на основна КОНТРОЛИРАЩА СИСТЕМА / СУПЕРВАЙЗЪР, която управлява и ограничава процесите на продуциране на текст по време на неговото създаване и възприемане.

В книгата също така за първи път се хармонизират съществуващите теории за текстовите и дискурсивните светове с Теорията за концептуалните метафори и Теорията за концептуалните сливания. Това спомага за очертаването на понятието *структура на текста* чрез проследяване на пренасянето и припокриването на сходни и идентични конструкти в двата вида светове. Това допринася съществено за

защитаването на тезата, че наличното метафорично картиране и в двата свята е именно принципът, който позволява по-нататъшното припокриване и сливане не само на световите при всеки текст и дискурс, а и припокриването и сливането на видовете структура на текста.

2. Книгата *'Political Speeches (A Cognitive Perspective on Text and Structure)'*, която представлява преработена версия на докторската ми дисертация, е концентрирана върху практическия анализ и систематизирането на езикови данни относно функционирането на образната схема НАЧАЛО-ПЪТ-ЦЕЛ в политическите речи.

В общ план, книгата отразява трайния ми интерес към Лингвистиката на текста и най-вече към нейния когнитивен вариант (дефиниран и утвърден в разработките на де Богранд и Дреслър и на Кинч и ван Дайк), според който лингвистичният текстови анализ не се ограничава единствено до разглеждане на различните видове кохезионни вериги (както е в ранните трудове на Халидей), а обвързва техните употреби с принципни, както и със специфични, контекстуално-обусловени мисловни процеси. Същевременно анализът подчертава двукратната роля на езика – първо, като средство за концептуализация и, второ, като уникално, системно средство за изразяване и възприемане на концептуално съдържание в процеса на комуникация. Представата за тази двустранна обусловеност е и причината за свързването на текст-лингвистичния анализ, представен в книгата, с методите на анализ на дискурса – методи, които също позволяват включването и на когнитивни понятия, и на социални фактори при анализа на всеки текст и неговата връзка с контекста.

Конкретно анализът, представен в книгата проследява (а) контролиращата сила на образната схема НАЧАЛО-ПЪТ-ЦЕЛ при изграждането на общата структура на текста при политическите речи; (б) използването както на текстово, така и на дискурсивно ориентирани фрази (напр. „откриващи“ и „закриващи“ форми на обръщение), които разкриват и доказват действието на когнитивното конструиране на ПЪТ в текстовете от корпуса, (в) отсъствието на пълно експлициране на образната схема НАЧАЛО-ПЪТ-ЦЕЛ при други жанрове от сферата на политическия дискурс, напр. политическите новини и политическите лозунги, (г) практически езиков анализ на избора дали да се експлицира комуникативната ситуация или общият политически „път“ - данни, които поставят основата на теоретичните предположения и генерализации в по-късната, но неразривно свързана, основна монография за конкурса *'Text Structure: A Window into Discourse, Context and Mind'*.

В книгата се доказва тезата, че концептуалното метафоризиране оперира не само на ниво лексика, фразеология и социо-дискурсивни тенденции, но и на ниво цял текст и неговата обща структура. Демонстрира се, че структурата на текста не е единствено въпрос на аргументирано изложение на теза и още по-малко само на ортографично оформление. Тя е следствие, първо, на когнитивната нужда от сегментиране на езиковия поток и, второ, на когнитивната нужда от езиково представяне на контролирано „движение“ в / през текста. Това „движение“ е контролирано, тъй като то представлява развитие, което преднамерено експлицира предварително съществуваща и лингвистично и културно усвоена текстуална практика.

3. 'Enter Text Linguistics' е помагало за студенти-филолози и всеки, заинтересуван и от теоретичната, и от практическата страна на анализа на текста. Принципно, помагалото следва логиката на бакалавърския курс по Лингвистика на текста, разработен от мен за целите на катедра „Англистика и американистика“ към СУ „Св. Кл. Охридски“.

Първата - теоретична - част представя, първо, кратък исторически, критичен обзор на развитието на дисциплината Лингвистика на текста. В допълнение, тази част се спира подробно върху приликите и отликите между двата основни подхода в рамките на Лингвистиката на текста – основополагащият по-ранен подход на Халидей и когнитивният на де Богранд и Дреслър.

Втората, практическа част на помагалото също проследява сходните черти и различията между двата главни текст-лингвистични подхода. При упражненията, базирани на теорията и анализа на Халидей, изследването на кохезионните вериги остава плътно на ниво анализ на стриктни съответствия между видовете езикови структури и изразяването на конкретно семантично съдържание. При упражненията, базирани на теорията на де Богранд и Дреслър, анализът процедира от когнитивните структури, които се сигнализират езиково, към многообразието от припокриващи се възможности за тяхното фактическо езиково експлициране. По този начин упражненията нагледно демонстрират широтата и много по-свободното прототипно функциониране на езиковите структури, съществуващо според гледната точка на де Богранд и Дреслър. Упражненията изграждат и умения за анализ на припокриването и съвместното действие на структури от различни езикови нива, като целта е студентите сами да откриват причините, принципите и вариативността при продуцирането на цели текстове.

4. Помагалото *'Pass the Exam'* е адресирано към студенти-филолози и най-вече към студентите от бакалавърските курсове по Практическа граматика, разработени от мен за целите на катедра „Англистиката и американистика“ към СУ „Св. Кл. Охридски“. Помагалото, също така, е полезно за кандидат-студенти, на които предстои явяване на приемния изпит по английски език за СУ. Специфичните особености, които отличават това помагало от другите налични са както следва: предназначено е за владеещи езика на много високо ниво; фокусира се върху проблематичните употреби, свързани конкретно с наличието на български език като матерен; предоставя рядката възможност за пространна работа и върху именната фраза, а не само върху глаголната. Помагалото е пригодно и за самоподготовка. То предлага 7 пълни теста за проверка на напредъка в процеса на (само-)обучение, както и ключ към всички упражнения и тестовете.

5. *'Easy Miss (Лесни грешки)'* е помагало, предназначено за кандидат-студенти и студенти, които въпреки напредналото си ниво на владение на английски език се колебаят при употребата на определени по-прости думи и фрази. Помагалото представлява кратък справочник, който се стреми да даде бърз и директен отговор на проблеми и въпроси, свързани с правописа, със словообразуването и с употребата на предлозите в английския език (проблеми, породени от влиянието на родния български език). Упражненията са избрани на базата на най-често срещаните грешки в кандидат-студентски работи и в работи на курсисти, които се подготвят за кандидатстване във ВУЗ. Помагалото може да се използва както за работа в клас, така и за самоподготовка.

6. и 7. Сборниците *'Five Practice Tests (Тестове по английски език за кандидат-студенти, кн. 7)'* и *'Five Real Tests (Тестове по английски език за кандидат-студенти, кн. 6)'* представят тестови задачи с цел запознаването на бъдещи кандидат-студенти с процедурата, структурата и съдържанието на приемния изпит по английски език в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, при който се използват стандартизирани обективни тестови задачи за проверка и оценка на знанията. Помагалото може да се използва както за работа в клас, така и за самоподготовка.

8. Статията *'The Killer Sport of Politics: Conceptual Metaphors in Bulgarian Political Discourse'* изследва и систематизира езикови доказателства за процесите на метафорично картиране, действащи при дискурсно-обусловени лексикални употреби в сферата на политическия дискурс в България. Представят се резултатите от анализа на

пилотен корпус от 12 политически интервюта, 10 политически речи и 15 политически слогана, използвани в предизборни кампании. Отправна точка за изследването е твърдението на Лейкоф, че в американската култура основната метафора, контролираща концептуализацията на политическия живот е ДЪРЖАВАТА Е СЕМЕЙСТВО, при която определени политически сили, и особено тези с дясна ориентация и тези на власт, представят себе си като БАЩАТА в семейството. „Населението“, или „народът“, от своя страна, бива картиран като ДЕТЕТО, което трябва да бъде наказвано, награждавано, възпитавано, контролирано и т.н.

В настоящата статия се доказва статистически, че в българската култура метафората ДЪРЖАВАТА Е СЕМЕЙСТВО стои на далеч по-заден план. Най-често политическият живот в България се конструира ментално като ВОЙНА, БОЙ или БИТКА. На второ място по честотност при концептуалното метафоризиране на домейна се появява изходното поле СПОРТ. След това в ролята на домейн-източник се подреждат ИЗКУСТВО И ЗАБАВЛЕНИЯ (най-вече ТЕАТЪР и КУКЛЕН ТЕАТЪР), ПЪТУВАНЕ; БИЗНЕС И ПАРИ; ПРИРОДНИ БЕДСТВИЯ и чак тогава се нарежда ДЪРЖАВАТА Е СЕМЕЙСТВО.

Предложеният тук анализ е, първо, нетипичен с това, че предлага конкретни данни относно честотност в употребата на концептуалните метафори; също така, анализът разчита на схващането за прототипологичния характер на метафоричните употреби и припокриванията на отделните метафорично използвани домейни. Второ, анализът контрастира ясно културно- и социално-обусловени тенденции при дискурсите практики и манипулативните стратегии с конкретните честотности на употреба при различните метафорични картирания в различните култури. И към типа дискурс, и към социо-културните специфики се прилага критично-когнитивния подход към дискурса.

10. *'Shackling Metaphor'* е от жанра „кратка статия“, чиято цел е представянето на нови и нетипични идеи, които вървят в разрез или надграждат по нестандартен начин теоретичното статукво. Конкретният текст е с мета-лингвистичен характер. Той подкрепя всепризнатата теза, че конвенционалните метафори сами по себе си не само способстват мисловното конструиране на нови и непознати домейни, но също така ограничават всяка последваща възможност за алтернативно конструиране на този домейн, както и неговото езиково изразяване. В сферата на политическия дискурс, например, ПОЛИТИКАТА може да се схване като ВОЙНА, ЛЮБОВ, ФУТБОЛЕН

МАЧ и т.н., но никога не би била възприета като, напр. ДЪЖД или ПЛАЧЕЩО БЕБЕ. Основната теза, която статията защитава, гласи, че академичната представа за КОНЦЕПТУАЛНАТА МЕТАФОРА като отделен домейн също не само способства теоретичните и аналитични академични процеси, но ги и ограничава. От началото на 80те години на миналия век, когато Лейкоф и Джонсън публикуват за първи път революционната си теория за метафорите като когнитивен - а не чисто стилистичен - инструмент, чак до днешни дни, тази теория се свързва и прилага основно към лексикални единици и най-вече към дискурсно-натоварени фрази. В статията се защитава тезата, че съвременната академична представа се е капсулирала до голяма степен в тези рамки и се съпротивлява на нови приложения на теорията. В същото време процесът на метафорично картиране е не само приложим, а и наистина контролира изграждането на структура на текста в множество жанрове – сфера на анализ, към която концептуалното метафоризиране, практически, не се прилага.

11. Теоретичните твърдения в статията *'Political Speeches, Text Structure, Manipulation'* (която е вариант на доклада *'Political speeches and text structure'* [17] и е поръчана от същото издателство) следват експерименталните принципи на когнитивната прототипология и произхождат от статистически валидни данни относно реалното възприемане на конкретни езикови употреби – данни от проведени от мен анкети с реални носители на езика. Така изградените хипотези се тестват в последствие върху събрания корпус, поради което предложеният тук анализ води до систематизирането на количествени статистически данни относно функционирането на езикови единици и структури. В статията се проследява есплицирането на различните части на образната схема НАЧАЛО-ПЪТ-ЦЕЛ и как настъпващите промени в отделните елементи (разглеждани като слотове на наративната структура на текста) създават усещането за „движение“ в политическите речи. Представената дискусия на тенденциите при тази експликация обвързва езиковите резултати с дискурсно-манипулативни стратегии. Статията предлага като нагледен пример реч на Чърчил, чиито анализ демонстрира експликацията на прототипните слотове в политическия дискурс и тяхното изразяване в политическите речи.

12. *'Policing the Naughty Newbies (Conceptual Metaphors and Discourse Strategies in the Financial Times' Coverage of Corruption - and Organized Crime-Related Events in Bulgaria) by R. Ishpekova'* е от хибридният жанр между статия и рецензия. В нея се подкрепят

твърденията и аргументите на авторката (представени от гледната точка на неотдавна възникналата Критическа Теория за Концептуалните Метафори) относно функцията на „Файненшъл таймз“ при създаването и утвърждаването на представата за България като НЕПОСЛУШНО ДЕТЕ, което заслужава своето наказание от СТРОГИЯ БАЦА Европейски Съюз, като и при създаването и утвърждаването на представата за БАЛКАНИТЕ като ЗАДНИЯ ДВОР НА ЕВРОПА и концептуализирането на ЕВРОПА като СЕМЕЙСТВО.

13. Статията *'Text structure: Movie scripts'* представлява ранна разработка върху структурата на текста, която по-късно прераста в предложената в завършен вид тук главна монография [1]. В статията се разглеждат различията между конвенционалния подход към структурата на филмовите сценарии (илюстриран чрез данни от анализа на първите епизоди от сериала на БиБиСи „Шерлок“) и когнитивния подход, предложен от мен за първи път в статията. Защишава се хипотезата относно наличието на *суперструктура* като отделен вид структура на текста, различна от *общата структура* и *наративната структура*. Прави се стъпка към генерализация на заключенията, която разчита на психолингвистични изследвания на други автори върху възприемането, запомнянето и възпроизвеждането на наративна структура на текстове - изследвания, които подкрепят твърдението, че видовете структура на цели текстове функционира като специфичен когнитивен домейн, който зависи от паралелното съществуване на няколко типа структура на текст.

14. В *'Before I start speaking, I would like to say something: Malapropisms'* се поставя проблема за т.нар. „бисери“ (т.е. малапропизми), които, според мнението изказано тук, са неправилно подценявани като потенциален източник на данни или „точка на достъп“ към „скритите“ когнитивни структури и ментални процеси. Статията предлага класификация на малапропизмите според видовете проблеми при езиковите употреби. Така очертаните категории и под-категории се обвързват със социо-културни дискурсни тенденции и практики, които обясняват появата на бисери в определени видове дискурс. На тази база се постига обяснение за наличието на определени сфери на дискурс, при които се регистрира по-висока честотност на поява на малапропизми. Предлагат се и статистически данни от проведена анкета върху възприемането, интерпретацията и оценката на 30 малапропизма. Привежда се извода, че

малапропизмите са от скаларен характер, а не следват недвусмислено правилото наличие на грешка = „бисер“.

15. Явлението „бисери“ (т.е. малапропизми) е във фокуса на изследване и в статията *'The doctor X-Rayed my head and found nothing: The linguistic phenomenon of malapropisms'*. Малапропизмите, според представената аргументация, са неразривно свързани или с владенето на допустимите възможности за езиковото изразяване на определено концептуално съдържание, или с организацията на самото концептуално съдържание. В единия случай, ако се спазва текст-лингвистичната класификация на де Богранд и Дреслър, появата на малапропизъм би означавала проблем(и) с кохезията; в другия случай, оценката на появата на малапропизъм следва да бъде „проблем(и) с кохерентността“. Отново придържайки се към експерименталните принципи на когнитивната прототипология, и хипотезите, и изводите тук са подкрепени със статистически валидни данни от проведени от мен анкети относно реалното възприемане на конкретни езикови малапропистични примери. Защиатава се хипотезата, че „бисерите“ имат значителен потенциал като езиково явление, разкриващо сложната взаимоотношеност между кохерентността и кохезията.

16. Статията *'The Prominence Principle in Contextual Dynamics'* е посветена на широко изследвания, но все още не намерил своя недвусмислен отговор теоретичен въпрос „що е това *контекст*“. В тази разработка се съчетават представата за текстовите светове на де Богранд и Дреслър с тази за Текстовите и Дискурсните светове на Уърт, като се подкрепя тезата, че и двата вида свят се конструират ментално и сигнализират езиково в съответствие с модела на де Богранд и Дреслър, но за също толкова ключова се приема и тезата на Уърт за възможното припокриване на двата вида свят. На фона на тази обща теоретична рамка се повдига за първи път въпроса за динамичното функциониране на двата вида свят. Представят се езикови доказателства в подкрепа на хипотезата, че двата вида свят функционират на принципа на профилирането и динамичната взаимовръзка между фон и фигура.

17. Статията *'Political speeches and text structure'* (свързана с [11]) проследява ескплицирането на различните части на образната схема НАЧАЛО-ПЪТ-ЦЕЛ в политическите речи. Аргументира се твърдението за наличието на прототипните слотове **водач, водени, проблем, действия, време, място** в политическия дискурс.

Представят се статистически данни от езиковия анализ на корпус на такива речи – данни, които доказват, напр. че най-малко промени се появяват при експликацията на слот: **водач**. Тези резултати се обвързват с манипулативни техники и стратегии, зависими от типа дискурс и неговите социо-когнитивни специфики. Статията защитава тезата, че настъпващите промени в отделните елементи на наративната структура на текста (разглеждани като слотове) създават усещането за „движение“ в политическите речи.

18. *'The Mesh of Political Texts – a Cognitive Perspective on the Boundary Between 'leaders' and 'people'* съчетава аргументативните техники на Критическия анализ на дискурса (в традицията на ван Дийк и Феърклоф) с аналитичните постулати на Теорията за концептуалните метафори. Обсъждат се концептуализацията и последващата реализация на социалните структури като вид йерархична система, поддържана от съществуващите и възпроизвеждани социално-конвенционализирани варианти на метафорично картиране. Защитава се тезата, че, както при всички концептуални преноси, трансферът на структура и в политическия домейн е от незадължителен характер, но човешката природа, и по-точно всемогъщото влияние на човешкото тяло и неговите функции, създава усещането за „нормалност“, „естественост“ и „обективност“ на категориите от социалния живот – усещане, което по никакъв начин, всъщност, не отменя субективния характер нито на концептите, нито на метафоричния пренос. В следствие, твърди се в статията, и съществуващата социална йерархия е само един от възможните видове социална структура, която може да бъде въведена и използвана, и не трябва да бъде абсолютизирана като „нормална“ или „естествена“.

19. Статията *'Mental Models in Political Texts'* също като [18] съчетава Критическия анализ на дискурса (в традицията на ван Дийк и Феърклоф) с Теорията за концептуалните метафори, но поставя ударение върху втория подход. Представят се систематизирани данни относно домейните, които най-често се използват като домейни-източници при менталното конструиране и езиковото сигнализиране на домейна ПОЛИТИКА. Аргументира се предположението, че вертикално обособените образни схеми (видими при употребата на фрази като *издигам се в обществото* и *нисшите класи*) имат превес над хоризонталните (видими при метафората относно *водач на стадото*).

20. *'Contexts, Text Worlds and Discourse Worlds'* е по-ранна разработка, посветена на наличието, съвместното действие и принципа на припокриване при текстовите светове и дискурсните светове. Включените езикови примери, които илюстрират и трите факта, са взети от сферата на политическия дискурс, при който се наблюдава висока степен на сливане на двата вида свят. Изказва се теоретичното твърдение, че понятието *контекст* може да бъде пре-дефинирано чрез анализ на съвместното съществуване и взаимна обусловеност между двата вида свят. Поддържа се и мета-лингвистичната хипотеза, че „реалният свят“ е подобен вид ментален конструкт, или поне е аналитично постижим конструкт, който също оперира паралелно на текстовите светове и дискурсните светове.

21. Статията *'Цялостна структура, суперструктура и обща структура на текста'* е насочена към проблема, свързан с доминиращото текст-лингвистично предпочитание за анализ на текстурата (*texture*) на текста, съществуващо въпреки всеобщото съгласие с твърдението на Халидей и Хасан, че всеки текст притежава едновременно и текстура, и структура. Застъпва се мнението, че структурата на текста не е монолитно понятие и че всъщност съществуват няколко вида такава, които функционират едновременно и съвместно. Изразява се необходимостта от подход, който да отчита всички езиково-когнитивни аспекти на процеса на продуциране и възприемане на текста. Потенциалът да бъде такава алтернатива притежава когнитивната теорията за менталните полета на Фоконие, въпреки че в настоящия си вид тя недвусмислено интерпретира текста само като процес и не дава отговор на въпроса дали последователното и повтаряемо преминаване от едно поле към друго е контролирано от ментална структура от друг порядък, която служи за обособяването на текстовата мрежа в отделна единица. В статията се поддържа схващането, че съчетаването на всички тези гледни точки би довело до изолирането на конкретен гещалт, който управлява съществуването на текста като едно цяло, а не като низ от поредни изречения.

юли 2015

Подпис:

